

doi.org/10.34765/sp.0220.a05

STANY ZJEDNOCZONE I KANADA WOBEC ROSYJSKIEJ POLITYKI W ARKTYCE: STAN AKTUALNY I PERSPEKTYWY ROZWOJU

Streszczenie

Zachodzące w ostatnich latach dynamiczne zmiany w międzynarodowym układzie sił nie pozostają bez wpływu na dotychczas względnie stabilną sytuację w Arktyce. Do tamtejszych tradycyjnych graczy, tj. państw arktycznych, dołączają nowi, którzy roszczą sobie prawa do obecności na tym obszarze, licząc na udział w spodziewanych zyskach, czy to z wydobycia tamtejszych surowców naturalnych, czy powstania nowych dróg tranzytowych. Ostatnie lata są pod tym względem wyjątkowe. Z jednej strony dochodzi do reform wewnętrznych w Rosji, która od dawna silnie zaznacza związek swojego bezpieczeństwa narodowego z suwerennością na Dalekiej Północy. Nabiera to szczególnie wyjątkowego kontekście międzynarodowych reperkusji po aneksji Krymu. Z drugiej strony dochodzi do tarć w obozie państw zachodnich, zarówno w kontekście stosunku do polityki zagranicznej Rosji, jak i do globalnego ocieplenia i jego konsekwencji. W artykule przeanalizowano regionalne strategie trzech państw arktycznych: Rosji, USA i Kanady. Analizę oparto na nowych dokumentach oraz wskazano możliwe drogi rozwoju aktywności tych trzech arktycznych aktorów na Dalekiej Północy.

Słowa kluczowe: Arktyka, Stany Zjednoczone, Kanada, Rosja, rywalizacja mocarstw, globalne ocieplenie.

Kody JEL: F5

Wprowadzenie

Obserwowany każdego roku wzrost średnich temperatur, coraz częściej odnotowywane anomalie w tym zakresie (Lindsey, Dahlman 2020) oraz udokumentowana zależność między tymi zjawiskami a aktywnością człowieka (Anderegg i in. 2010; Pachauri, Meyer 2014) pozwalają przypuszczać, że w obliczu braku podjęcia stosownych działań proces ten nie zostanie zahamowany. Nie pozostaje to bez wpływu na Ocean Arktyczny, który ociepla się szybciej niż inne rejony świata (Warwick 2020, s. 508). Według najnowszych badań naukowych będzie on wolny od lodu w ciągu najbliższych piętnastu lat. (Peng i in. 2020) Niesie to ze sobą określone negatywne skutki dla ekosystemu polarnego, w tym tamtejszych skupisk ludzkich. Jednocześnie państwa arktyczne w swych planach i działalności biorą pod uwagę nie tylko takie konsekwencje globalnego ocieplenia dla Arktyki, często rozważa się zmieniający się klimat także w kategorii szansy na realizację swoich interesów strategicznych (gospodarczych, komunikacyjnych, bezpieczeństwa) (Woodrow Wilson Center 2014).

Choć o stosunkach międzynarodowych w rejonie Arktyki możemy mówić od czasu zimnej wojny (Łuszczuk 2015, s. 119–120), to źródła obecnej sytuacji międzynarodowej nie sięgają zbyt daleko w przeszłość; ledwie ponad dekadę. Wówczas, w 2007 r., rosyjski deputowany Vladimir Gruzdev z własnej inicjatywy zatknął rosyjską flagę na biegunie, co odebrano jako manifestację rosyjskich roszczeń do Bieguna Północnego. Spotkało się to z potępieniem w Kanadzie, która wcześniej była skłonna współpracować z Rosją (Dolata 2015, s. 141). Rząd Stephena Harpera, występując z pozycji obrony kanadyjskiego bezpieczeństwa i jej suwerenności w Arktyce odpowiedział szeregiem inicjatyw, które z perspektywy czasu trudno jednak uznać za sukces (np. porzucenie planów budowy portu wielofunkcyjnego w Nanisivik) (Dolata 2015; Exner-Pirot 2020, s. 307–308; Gabrys i in. 2018, s. 31; Łuszczuk 2015, 185 i n.).

Wydarzenia z 2007 r. nadały sprawom podbiegunowym nową dynamikę, a postępujące ocieplenie klimatu uczyniło obszar interesującym także dla państw niezaliczanych do arktycznych. Coraz więcej z nich wnioskuje o status obserwatora w Radzie Arktycznej (AC), będącej forum dyskusji państw arktycznych¹⁰ oraz ludności rdzennej w sprawach Dalekiej Północy (Guschin

¹⁰ Można wyróżnić kilka definicji państwa arktycznego. Na potrzeby tego artykułu przyjęto, iż są to członkowie Rady Arktycznej: Stany Zjednoczone, Kanada, Islandia, Dania (Wyspy Owcze i Grenlandia), Norwegia, Szwecja, Finlandia, Rosja. Wśród nich można jeszcze rozróżnić państwa nadbrzeżne, tj. takie, które posiadają bezpośredni dostęp do Oceanu Arktycznego oraz pozostałe (Finlandia i Szwecja).

2013; Wilson 2020, s. 37). Chiny określiły się niedawno jako „near Arctic state” (Dou 2018). Arktyka staje się zatem – jak podkreśla Robert Hueber – dostępna i pożądana oraz jest włączana do systemu światowego (Woodrow Wilson Center 2014). Dominującą pozycję wciąż jednak zachowują państwa AC ze szczególnym uwzględnieniem Rosji, Norwegii, Kanady i Stanów Zjednoczonych.

Zapoczątkowana aneksją Krymu, dynamicznie zmieniająca się sytuacja międzynarodowa oraz zapowiedziane na początku 2020 r. zmiany konstytucyjne w Rosji, a także zbliżająca się rosyjska prezydencja w AC) pozwalają zastanowić się jak może to wpłynąć na relacje wymienionych trzech państw w rejonie Arktyki.

Wpływ zmian konstytucyjnych na politykę zagraniczną w Rosji

Na początku 2020 r. prezydent Rosji Władimir Putin zapowiedział potrzebę zmian ustrojowych oraz organizację ogólnokrajowego głosowania nad nową konstytucją. Pociągnęło to za sobą reorganizację rządu, w tym odejście dotychczasowego premiera Dmitrija Miedwiediewa i skutkowało spekulacjami nad rozwojem sytuacji w Rosji (Higgins 2020; *Putin announces constitutional reform* 2020; *Russia's prime minister* 2020). Z jednej strony podkreślano, że zbliżający się kres urzędowania prezydenta może skłaniać go do utworzenia Rady Państwa, której by przewodniczył i dysponował szerokimi uprawnieniami. Z drugiej wskazywano na pośpiech w jakim tworzy się podstawy prawne dla nowej instytucji przy jednoczesnym braku wzmocnienia premiera i legislatury. Niezależnie jednak od tych domysłów należy zwrócić uwagę na fakt, iż ministrem spraw zagranicznych Federacji Rosyjskiej pozostał Siergiej Ławrow, którego dymisji Putin nie przyjął (Troianovski 2020; Roth 2020; Dyner 2020; Domańska 2020; Legucka 2020a). Pozwala to przypuszczać, iż prezydent ma zaufanie do szefa MSZ i nie przewiduje większych korekt polityki zagranicznej, w tym tej arktycznej.

Strategia i cele Rosji w Arktyce

Kreml wyłożył cele rosyjskiej działalności na Dalekiej Północy w przyjętych na początku marca 2020 r. *Podstawowych zasadach polityki Federacji Rosyjskiej*

w *Arktyce do 2035 r.* W zakresie definiowania interesów rosyjskich dokument ten nie odbiega zbyt od poprzedniego z 2008 r., jednak położono w nim mocniejszy akcent na sprawy bezpieczeństwa. W strategii z 2008 r. uznawano Arktykę za „źródło surowców strategicznych pozwalających na rozwiązanie problemów społecznych i służących rozwojowi ekonomicznemu państwa”. Teraz podkreślono „zapewnienie rosyjskiej suwerenności i terytorialnej integralności” oraz „zagwarantowanie wysokiego standardu życia ludom rosyjskiej strefy arktycznej”. Północną Drogę Morską (NSR) definiowano wcześniej jako „wyłączny narodowy szlak komunikacyjny dla Rosji w Arktyce”, by teraz wyrazić zamiar uczynienia z niej „konkurencyjnego w wymiarze światowym narodowego korytarza transportowego” (Klimenko 2020; *Russia Basic Principles in Arctic to 2035* 2020; Aspen Institute 2009). Rząd rosyjski, formalnie nie zmieniając swoich celów, daje wyraźnie do zrozumienia, iż zależy mu na zapewnieniu sobie kontroli zarówno nad surowcami naturalnymi Dalekiej Północy, jak i nad tamtejszym transportem, podkreślając ich wagę dla bezpieczeństwa narodowego kraju. Ponieważ część z tych założeń była obecna w strategii obronnej Rosji od 2015 r. podkreśla się, iż ogłoszona strategia arktyczna stanowi raczej kontynuację niż zmianę w definiowaniu polityki bezpieczeństwa (Klimenko 2020).

Mimo tego sytuacja nie jest tu jednoznaczna. Jak zauważa ekspertka SIPRI Jekaterina Klimenko (2020), Kreml zdecydował się bowiem podkreślić w *Podstawowych zasadach* wyzwania dla rosyjskiej polityki w Arktyce, którymi są blokowanie przez „niektóre państwa” rosyjskiej aktywności gospodarczej w regionie. Zwraca także uwagę na chęć tych państw do rewizji międzynarodowych regulacji w zakresie gospodarki oraz inicjowania działań na szczeblu państwowym i ignorowania regionalnych oraz międzynarodowych wzorców współpracy. Sugeruje się, że odnosi się to głównie do tradycyjnie trudnych stosunków rosyjsko-norweskich¹¹, lecz jednocześnie Rosja podnosiła obiekcje wobec ćwiczeń NATO Trident Juncture w Norwegii w 2018 r.¹². Siergiej Ławrow apelował w kwietniu 2019 r. o „dialog i wzajemne zrozumienie oraz zapobieganie jakiegokolwiek eskalacji” i „przywrócenie pełnoprawnego wojskowego i politycznego dialogu państw arktycznych” podkreślając jednocześnie, iż ma nadzieję, że stosunki arktyczne nie będą zdominowane przez „ćwiczenia wojskowe podobne do niedawnych Trident Juncture 2018” (TASS 09.04.2019).

¹¹ W sprawie relacji rosyjsko-norweskich patrz Wilhelmsen i Lundby Gjerde (2018).

¹² Przy czym Rosja została wcześniej o ćwiczeniach nie tylko poinformowana, ale i zaproszona do ich obserwacji (TASS 02.10.2018).

Chociaż wypowiedzi rosyjskich oficjeli oraz przyjęta nowa polityka rosyjska w Arktyce wskazują na znaczenie kwestii bezpieczeństwa, to naracja Kremla w kontekście Dalekiej Północy wciąż oscyluje wokół zagadnienia współpracy państw arktycznych oraz woli oparcia się na wypracowanych schematach postępowania i instytucjach, które dotychczas się sprawdzały. Z kolei budząca niepokój USA i Kanady aktywność militarna Federacji Rosyjskiej w Arktyce oraz uznanie tego regionu za kluczowy dla jej bezpieczeństwa miały miejsce już wcześniej. W ciągu ostatnich sześciu lat wybudowała cztery bazy wojskowe i reaktywowała czternaście dezaktywowanych po zakończeniu zimnej wojny. Dysponują przeciwrakietowymi systemami obronnymi oraz pociskami zdolnymi osiągnąć północne terytoria państw NATO. Aktywność militarną Rosji uzupełniają wydzielenie Połączonego Dowództwa Strategicznego Północ i jego dalsze wzmocnienie administracyjne. Natomiast cała jej Flota Północna dysponuje osiemdziesięcioma jednostkami (nawodnymi i podwodnymi), z których część przenosi głowice jądrowe (Legucka 2020b; Devyatkin 2018; Dyner 2015).

Stosunek Moskwy do północnych obszarów państwa wiąże się bezpośrednio z miejscem tego regionu w rosyjskiej gospodarce. Badacze podkreślają, iż regiony arktyczne Rosji odpowiadają za 12% do 20% rosyjskiego PKB (Soroka 2016, s. 360; Fondahl i in. 2020, s. 198). Nilolaj Korczunow, rosyjski ambasador do spraw współpracy arktycznej, jeszcze w 2019 r. przypisywał wpływom z regionu 10% rosyjskiego PKB i 20% rosyjskiego eksportu. Nie dziwią zatem zapowiedzi inwestycji opiewające na kwotę 85 mld USD do końca 2025 r. (TASS 29.03.2019), ani rosyjskie badania zmierzające do udowodnienia, iż Grzbiet Łomonosowa jest częścią kontynentu azjatyckiego, a tym samym jego terytorialnej przynależności do Rosji, co umożliwiłoby rozszerzenie rosyjskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej (EEC) zgodnie z konwencją o prawie morza (UNCLOS) i legalne przyznanie Moskwie prawa do wydobycia znajdujących się tam złóż surowców; w szczególności ropy i gazu (Staalesen 2019; Lagutina 2019, s. 129–130). Jednakże dla Rosji istotne są także kwestie komunikacyjne, a konkretnie uznanie NSR za wewnętrzne wody Federacji Rosyjskiej. Rosja, która już teraz całkowicie kontroluje ten jedyny komercyjny szlak handlowy Arktyki, zyskałaby tym samym prawne usankcjonowanie swojej polityki oraz całkowitą kontrolę nad szlakiem. Prezydent Putin stwierdził wprost, iż NSR jest „kluczem do rozwoju Rosji i Dalekiego Wschodu”, który może stanowić konkurencję dla Kanału Sueskiego (Wallace 2020, s. 356; Galimullin, Matveenko 2019, s. 3).

Sukcesy Rosji, póki co, są w rejonie Arktyki połowiczne. Z jednej strony jej argumentacja w sprawie Grzbietu Łomonosowa zyskuje większe uznanie.

Przedstawiła nowe dowody naukowe wskazujące, iż grzbiety Łomonosowa, Mendelejewa oraz oddzielający je basen to podwodne płaskowyzę i naturalne przedłużenie rosyjskiego szelfu kontynentalnego, a Minister ds. Surowców Naturalnych i Środowiska Federacji Rosyjskiej, Dmitrij Kobylkin, stwierdził że Komisja Granic Szelfu Kontynentalnego ONZ (CLCS), powołana do rozstrzygnięcia kwestii spornych na podstawie UNCLOS uznała stanowisko rosyjskie. W sprawozdaniach CLCS nie ma śladu po takim stwierdzeniu, ale argumenty rosyjskie są dyskutowane na kolejnych spotkaniach jej 51. i 52 sesji (*Progress of work in the Commission...* 2020; *Progress of work in the Commission...* 2019). Władze Rosji uważają, że rekomendacje opracowywane przez CLCS „zostaną sformułowane w sposób uwzględniający wykonaną przez nas pracę i naszą koncepcję rozwoju całego regionu transarktycznego” (Staalesen 2019).

Z drugiej strony, mimo zainteresowania państw azjatyckich NSR (Holroyd 2020, s. 325) oraz planów Kremla osiągnięcia przepustowości 80 mln ton do 2024 r. (w chwili obecnej nie przekracza ona 30 mln ton) (Klimenko 2020), Federacja Rosyjska liczy, iż region pozwoli rozwiązać problemy społeczne i gospodarcze kraju. Pozwala to zatem zrozumieć, dlaczego Arktyka uznawana jest za integralny obszar dla rosyjskiego bezpieczeństwa narodowego i skutkuje nie tylko rosnącą rolą czynnika wojskowego w regionie, ale i rozbudową i tak już największej w świecie floty lodołamaczy (Wallace 2020, s. 356; *Russia Moves to Expand* 2019; Bukharin 2006; Staalesen 2015). Tym niemniej, przed objęciem w styczniu 2021 r. prezydencji w Radzie Arktycznej Rosja podkreśla także chęć działania na rzecz zrównoważonego rozwoju w regionie, rozwiązywania problemów związanych z ochroną środowiska czy „tak zwanym wymiarem ludzkim” jej aktywności na Dalekiej Północy (Korczukow 2020).

Strategia i cele USA w Arktyce

Stany Zjednoczone angażowały się w politykę arktyczną „z doskoku”. Najwięcej miejsca poświęcały jej w okresie zimnej wojny, by po jej zakończeniu stracić zainteresowanie na dłuższy czas, a nawet łączyć kwestie Arktyki i Antarktydy. Pewne ożywienie w tym zakresie nastąpiło w okresie prezydentury George’a W. Busha, który m.in. zachęcał Senat do ratyfikacji UNCLOS oraz dążył do rozwiązania kwestii spornych z Rosją (National Security Presidential Directive and Homeland Security Presidential Directive 2009). Dopiero jednak ogłoszenie w 2013 r. przez Baracka Obamę *National Strategy for the Arctic*

Region (NSAR) oraz *US Coast Guard Arctic Strategy* wychodziły naprzeciw wyzwaniom regionu. Wówczas to bezpieczeństwo energetyczne USA określono jako „podstawowy element” (*core component*) amerykańskiej strategii bezpieczeństwa (White House 2013; U.S. Coast Guard 2013). W obu dokumentach położono nacisk na ten element, ale podnoszono też wolę współpracy USA w regionie. Amerykanie wolno adaptowali się do rosyjskiej działalności w Arktyce. Choć po 2007 r. (incydent Gruzdeva) i po 2014 r. (aneksja Krymu) zauważalna była pewna modyfikacja polityki amerykańskiej, to dopiero dokument opracowany w 2019 r. przez Departament Obrony (DoD) wprowadza tutaj zasadniczy zwrot. *Department of Defence Arctic Strategy* wskazuje jako pożądany cel polityki USA stworzenie „bezpiecznego i stabilnego regionu, w którym interesy narodowe Stanów Zjednoczonych są chronione, terytorium Stanów Zjednoczonych jest bronione, a narody współpracują, aby stawić czoła wyzwaniom”. W tym zakresie stanowi ona bezpośrednią kontynuację strategii z 2016 r. (Office of the Under Secretary of Defense for Policy 2016; 2019). Podkreśla się w niej poszanowanie suwerenności oraz „konieczność [utrzymania] porządku opartego na poszanowaniu reguł” (*rules based order*). Zwraca uwagę szczególnie wyartykułowanie przez USA roli partnerów i sojuszników, którzy w Arktyce podzielają ich „podejście do regionalnego bezpieczeństwa”¹³ oraz deklarowanie wspólne z nimi zniechęcania „strategicznymi rywalami, którzy dążą do jednostronnej zmiany istniejącego porządku opartego na regułach”. Nowością jest silne zaakcentowanie – oprócz Rosji – Chin jako strategicznego rywala. Ma to związek nie tylko z rywalizacją z ChRL, ale i manifestacją militarną floty chińskiej w Arktyce w 2015 r. podczas wspólnych rosyjsko-chińskich manewrów, gdy z wizytą na Alasce gościł prezydent Barack Obama (Page, Lubold 2015). Podkreśla się natomiast rosnącą aktywność militarną tej pierwszej w regionie oraz to, iż na wypadek niepowodzenia zabiegów prawnych w dotyczących jej roszczeń do Grzbietu Łomonosowa, może ona użyć siły (Office of the Under Secretary of Defense for Policy 2019, s. 4). Trudno jednak uznać, aby „porządek oparty na regułach” odnosił się wyłącznie do rosyjskiego stosunku do ewentualnego sukcesu bądź nie Moskwy w sprawach szelfu kontynentalnego. Argumentacja rosyjska opiera się tu bowiem na UNCLOS,

¹³ Podstawą tego są ustalenia poczynione na szczycie NATO w Warszawie w 2016 r. dotyczące woli sojuszu do zapewnienia bezpieczeństwa na wszystkich granicach wliczając w to „północny Atlantyk”, co ma określone skutki dla Arktyki (Connolly 2017, s. 1). W dodatku w strategii wymienia się Szwecję i Finlandię jako „NATO Enhanced Opportunities Partners” (Office of the Under Secretary of Defense for Policy 2019).

której USA nie są stroną¹⁴. Waszyngton wychodzi natomiast z założenia, że państwa arktyczne dotychczas izolowały Daleką Północ od konfliktów geopolitycznych, a ich relacje w regionie były oparte na multilateralnej współpracy, nawet jeśli dochodziło między nimi do poważnych różnic. Obecnie sytuacja się zmienia i tym samym Stany Zjednoczone opowiadają się za utrzymaniem w Arktyce równowagi sił oraz wolnością żeglugi (Office of the Under Secretary of Defense for Policy 2019, s. 4–6, 12). O ile ta druga była dotychczas wielokrotnie podnoszona przez administrację amerykańską, to próżno szukać we wcześniejszych dokumentach odwołania do pierwszego terminu, kojarzonego głównie z dyplomacją dziewiętnastowieczną. Tym samym administracja amerykańska uznała przewagę rosyjską w Arktyce za zagrożenie dla wszystkich państw regionu.

W nowej strategii amerykańskiej na Dalekiej Północy istnieją wzmianki o istotności kwestii środowiskowych, jednak nie poświęca się im tyle uwagi co w tej 2016 r. Podobnie nie przywiązuje się tak istotnej wagi do sytuacji gospodarczej i ekologicznej poszczególnych państw arktycznych, a w zamian koncentruje się na rosyjskich zamierzeniach uzyskania pełnej kontroli nad NSR. Zwraca się też uwagę na chińskie plany powiązania Arktyki z projektem „One belt one road” i ich aspirowania do roli Near Arctic State (Office of the Under Secretary of Defense for Policy 2019, s. 4–5).

Mimo że kwestie badań i środowiska traktowane są w nowej strategii pobieżnie, to należy zwrócić uwagę, iż w sprawie badań regionalnych sprawa nie jest tak oczywista. Heather Conley i Mathew Melino zauważyli, że budżet na badania naukowe w Arktyce po zmianie administracji w 2017 r. pozostał właściwie nietknięty dzięki poparciu obu partii w Kongresie (Conley, Melino 2019). Istotnie, Office of Polar Programs (OPP)¹⁵ otrzymało na rok 2019 fundusze na modernizację arktycznej infrastruktury służącej badaniom, jednakże finansowanie pozostałych sektorów obsługiwanych przez tę najważniejszą

¹⁴ Polityka USA w tym zakresie jest specyficzna, gdyż mimo że nie są one stroną UNCLOS, wskazują konwencję jako podstawę prawną w zakresie spraw morskich. Ich rezerwa dotyczy głównie rozdziału XI dokumentu odnoszącego się do praw wydobywania surowców z dna morskiego poza Specjalną Strefą Ekonomiczną. Ich stanowisko w tym zakresie nie jest podzielane przez większość członków ONZ (UNCLOS ratyfikowało 167 państw, w tym te najważniejsze – Rosja czy Chiny). Tym niemniej pojawiają się dwupartyjne inicjatywy amerykańskich polityków mające pozyskać Senat USA dla idei ratyfikacji UNCLOS (Hirono, Murkowski 2019).

¹⁵ OPP jest częścią National Science Foundation, która nie jest częścią administracji rządowej w takim sensie jak poszczególne departamenty, jednak jest finansowana z budżetu państwa (środki przekazywane corocznie przez Kongres), dyrektora powołuje formalnie prezydent, a zatwierdza Senat. NSF finansuje 25% ogółu badań podstawowych w USA (stan na rok 2020).

agendę wspierającą badania na Dalekiej Północy sukcesywnie spada. Co roku zwiększa się natomiast nakłady na U.S. Arctic Research Commission, choć jej budżet jest znacznie mniejszy od OPP (National Science Foundation 2015; 2016; 2017; 2018; 2019; 2020).

W tym samym czasie rosną nakłady na finansowanie U.S. Coast Guard, odpowiedzialnej za realizację polityki bezpieczeństwa w Arktyce oraz na Polar Security Cutter Program, którego celem jest budowa trzech nowych lodolamaczy mających zastąpić dotychczasowe i wysłużone już jednostki amerykańskie (Warner 2019; Congressional Research Service 2020). Zwiększona zostanie także liczba obecnych w regionie myśliwców F-35A. Do 2021 r. planuje się, że będzie ich tam stacjonowało pięćdziesiąt cztery. Dodatkowo 2. Flota US Navy otrzymała zadanie ochrony Arktyki. Mimo pogorszenia się relacji Waszyngtonu z sojusznikami podejmowane są inicjatywy bilateralne, stanowiące odpowiedź na zagrożenie rosyjskie. Poza wspomnianymi wcześniej ćwiczeniami Trident Juncture odbyły się ćwiczenia amerykańskich, szwedzkich i norweskich sił powietrznych (Arctic Challenge) oraz Royal Navy i US Navy w celu utrzymania gotowości do obrony wolności żeglugi na Morzu Barentsa (Markiewicz 2020).

Nowy dokument nie odnosi się wprost do NSAR, która – jak wspomniano – uznawała bezpieczeństwo energetyczne za *core component* amerykańskiej strategii bezpieczeństwa, choć administracja Trumpa dąży do realizacji tego celu. Poprzedni prezydent był jednak zdania, iż należało ograniczać negatywne dla lokalnych ekosystemów skutki wydobycia surowców i próbował zastopować odwierty w Narodowym Arktycznym Rezerwacie Dzikiej Przyrody (ANWR) (Palmer 2016; Arctic National Wildlife Refuge Battle Ends 2017). Administracja Donalda Trumpa uznała prymat bezpieczeństwa energetycznego doprowadzając do zgody na wydobycie w części rezerwatu (White House 17.04.2018). Prezydent podpisał także *Offshore Energy Strategy* otwierając tym samym możliwość do zwiększonego wydobycia surowców z dna morza, czym wpisuje się w światową rywalizację o surowce, m.in. z Rosją (White House 28.04.2017).

Położenie większego nacisku na kwestie bezpieczeństwa energetycznego i militarnego wydaje się oznaczać powrót USA do polityki okresu zimnej wojny, tj. ograniczonego zaufania wobec Rosji oraz Chin coraz silniej zaznaczających swoją obecność na Dalekiej Północy. Należy jednak zwrócić uwagę, iż zaczęło się to już za prezydentury Obamy, co było bezpośrednim rezultatem polityki rosyjskiej wobec Ukrainy.

Mimo tego Arktyka wciąż zajmuje peryferyjne miejsce w polityce Stanów Zjednoczonych, które są państwem arktycznym jedynie za sprawą położonej

na uboczu względem reszty kraju Alaski. Lokalizacja tego najmłodszego obok Hawajów stanu determinowała niewielkie w gruncie rzeczy zainteresowanie regionem (Haycox 2020, s. 233). Był on istotny z punktu widzenia rywalizacji zimnowojennej, ze względu na możliwość wystrzelenia przez Związek Radziecki pocisków balistycznych nad Biegunem Północnym i zaatakowania USA oraz Kanady od tej strony (Haycox 2020, s. 238–239). W końcu lat 70. XX w. zainteresowano się nim mocniej z powodu tamtejszego skokowego wzrostu wydobycia ropy naftowej. W roku 1987 r. Alaska była odpowiedzialna za blisko 25% produkcji tego surowca w USA. Ostatnio jednak zasoby te zaczęły się wyczerpywać, a wydobycie spadło, podobnie jak udział w ogólnym wydobyciu ropy w kraju (poniżej 4%) (Łuszczuk 2015, s. 237; Brehmer 2019; U.S. Energy Information Administration 2020a; 2020b). Słusznie jednak podkreśla Michał Łuszczuk, iż w zakresie polityki arktycznej USA trudno było dopatrzeć się spójnej wizji, a podejmowane działania miały na ogół chaotyczny charakter (Łuszczuk 2015, s. 240). Według Piotra Graczyka było to efektem odmiennych celów ludności miejscowej, władz stanowych oraz federalnych, które rzadko dało się pogodzić (Graczyk 2013, s. 420).

Podjęcie bardziej skoordynowanych działań połączonych z większą jawnością polityki amerykańskiej w Arktyce nastąpiło dopiero na początku XXI w. (Graczyk 2013, s. 427). Stany Zjednoczone zaangażowały się w multilateralne dyskusje na temat przyszłości Arktyki, zwłaszcza w ramach AC. W aktualnej *National Security Strategy* podkreśla się jednak, że reżimy autorytarne wykorzystywały niejednokrotnie podmioty multilateralne do realizacji własnych interesów, a USA nadają priorytety tym instytucjom, które służą interesom amerykańskim oraz wzmacniają ich sojuszników i partnerów (White House 2017, s. 40). Może to zatem oznaczać gotowość do zmniejszenia zaangażowania amerykańskiego w AC, gdyby uznano, że służy ona Federacji Rosyjskiej. Paweł Markiewicz podkreśla ich chęć do wzmacniania relacji dwustronnych, mającemu zastąpić dyskusje wielostronne (Markiewicz 2020). Administracja amerykańska może zatem podejmować decyzje *ad hoc*, które pozostając teoretycznie w zgodzie z przyjętą strategią, będą wzajemnie niespójne. Przykładem takiego działania w sferze energetycznej jest wspomniana już sprawa zgody na wydobycie ropy na terenie ANWR. Była ona forsowana przede wszystkim przez republikańską senator Alaski Lisę Murkowski¹⁶. Prezydent Trump poparł projekt licząc na rewanż w sprawie ustawy budżetowej. Senator

¹⁶ Alaska miała wówczas najwyższe bezrobocie w całym USA – 6,9% (U.S. Bureau of Labor Statistics 2020).

Murkowski jest także uważana za tę osobę, która zwróciła uwagę prezydenta obojętnego w kampanii wyborczej na sprawy Alaski i Arktyki na strategiczne znaczenie regionu. W ramach administracji nie ma jednak zgodności, co do tego, w którą stronę powinna podążać polityka rządu federalnego. Inwestycje na Alasce mogą się wydawać kuszące, ale fakt, iż jej PKB jest jednym z najniższych w USA, a jej zaludnienie niewielkie działają na niekorzyść stanu (Statista 07.01.2020; Bureau of Economic Analysis 2020).

Z innych kwestii warto podkreślić, że w przeciwieństwie do DoD, współpracujący z U.S. Coast Guard Departament Marynarki Wojennej (DON) wydaje się mniej zainteresowany sprawami Dalekiej Północy. Z jednej strony w odpowiedzi na rosyjską politykę wobec NSR zapowiedziano regularne wypady jednostek amerykańskich za Koło Polarne (Larter 2020). Z drugiej DON wciąż nie dostosował *Strategic Outlook for the Arctic* ze stycznia 2019 r. do nowej strategii arktycznej DoD, która podkreśla niewielkie ryzyko konfliktu w Arktyce, gdyż „państwa zademonstrowały zdolność do rozwiązywania różnic pokojowo” (Chief of Naval Operations 2019, s. 5). Większe zaangażowanie U.S. Navy w Arktyce wydaje się być jednak wymuszone naciskami polityków, także demokratycznych oraz innych niż DON agend rządowych (np. DoD) (Corgan 2020, rozdz. 13).

Plany zwiększenia amerykańskiej floty bardzo kosztownych lodołamaczy są wciąż skromne. Stany Zjednoczone posiadają ich pięć wobec czterdziestu sześciu rosyjskich. Dopiero połączone jednostki państw NATO oraz partnerów USA, jak Szwecja i Finlandia stanowią konkurencję dla floty rosyjskiej (U.S. Coast Guard 2017). Spotkanie szefów resortów spraw zagranicznych członków AC w Rovaniemi w maju 2019 r. ukazało jednak osamotnienie USA. Krytykowano antyrosyjską i antychińską retorykę ignorującą podstawy prawne aktywności Moskwy i Chin w Arktyce. Pojawiły się nawet głosy specjalistów wskazujące, iż dużo większym zagrożeniem dla Dalekiej Północy jest amerykańska ambiwalencja niż plany Moskwy i Pekinu (Corgan 2020, rozdz. 13; Holm 2019; Chater 2019; The Arctic Institute: Center for Circumpolar Security Studies 2019; Staff 2019).

Strategia i cele Kanady w Arktyce

Obecnie obowiązująca kanadyjska strategia dotycząca Arktyki wyróżnia się na tle pozostałych dwóch. Przede wszystkim dokument opublikowany

10.09.2019 r. nie zawiera w tytule słowa „strategia”, co już daje pojęcie, w którym kierunku będą podążały intencje Ottawy. *Canada's Arctic and Northern Policy Framework* (CANPF) to dokument, w którym szczególnie nacisk położono na kwestie związane ze środowiskiem, prawami człowieka oraz infrastrukturą. Już w przedmowie premier Jusitn Trudeau podkreśla, iż polityka arktyczna ma służyć tworzeniu miejsc pracy, nauce, dobrobytowi ludności zamieszkującej kanadyjską północ, w szczególności Inuitów. W ślad za tym poszły konkretne inwestycje opiewające na kwotę 700 tys. CAD (dolarów kanadyjskich) rozłożone na dziesięć lat (Government of Canada 2019a). W podejściu do Arktyki zbliża to Ottawę do Moskwy, nawet jeśli ta druga w znacznej mierze nie wychodzi poza deklaracje. Globalne ocieplenie oraz jego skutki dla obszaru podbiegunowego w wymiarze gospodarczym, kulturowym i humanitarnym są podkreślane jako wyzwania wymagające od Kanady „demonstrowania odnowionego arktycznego przywództwa” oraz „wspierania współpracy, międzynarodowego porządku opartego na poszanowaniu reguł, który dotychczas służył narodowym i globalnym interesom po przez sprzyjanie pokojowi, bezpieczeństwa i stabilizacji” Arktyki (Government of Canada 2019b).

Należy jednak podkreślić, iż problematyka związana z polityką zagraniczną jest przez CANPF słabiej akcentowana niż kwestie wewnętrzne. Autorzy dokumentu podkreślają, iż międzynarodowe zabiegi rządu kanadyjskiego oraz jego współpraca w zakresie klimatu i zrównoważonego rozwoju oraz bezpieczeństwa ma przede wszystkim służyć jego obywatelom. Jest to zasadniczo odmienne podejście do tego jakie prezentował rząd konserwatywny Stephe-na Harpera, który w swej strategii arktycznej traktował ludy zamieszkujące Daleką Północ głównie jako sposób legitymizacji zwierzchnictwa Ottawy nad Przejściem Północno-Zachodnim (NWP), czyli analogicznym do NSR szlakiem morskim, który Kanada uznaje za swoje wody wewnętrzne (Government of Canada 2009). W tych punktach, które dotyczą polityki bezpieczeństwa Kanady oraz spraw zagranicznych widać natomiast nawiązania do tradycyjnych już punktów polityki arktycznej tego kraju. Podkreśla się zatem, iż NWP stanowią wody wewnętrzne państwa. Akcentowane jest też jej lokalne przywództwo, przy czym należy je rozumieć w kategoriach ekologicznych, edukacyjnych i badawczych w regionie. Suwerenność Kanady w Arktyce jest wciąż akcentowana, ale nie tak mocno jak w poprzednich latach. We wszystkich tych aspektach Ottawa deklaruje oparcie na międzynarodowych organizacjach i instytucjach – zwłaszcza AC – oraz legalnie wiążących bi- i multilateralnych porozumieniach i umowach. Zapowiada się zwiększenie liczebności Canadian Amred Forces oraz Candian Coast Guard w celu zapewnienia bezpieczeństwa

ludności miejscowej, głównie z powodu zmian klimatycznych (Government of Canada 2019b).

W strategii kanadyjskiej, w przeciwieństwie do tych opracowanych w Moskwie i Waszyngtonie, wydaje się, że przykładano mniejszą wagę do bezpieczeństwa w aspekcie militarnym. Była też krytykowana za zbytnią ogólność (Weber 2019). Stanowi kontynuację dotychczasowej polityki Justina Trudeau kreującego swoje państwo na międzynarodowego lidera w sprawach dotyczących zmian klimatycznych i ochrony środowiska. Dokument pozostaje też w zgodzie z wcześniejszym amerykańsko-kanadyjskim oświadczeniem o ograniczeniu wydobycia ropy z dna morskiego do 2020 r.¹⁷ (Prime Minister of Canada 2016).

Polityka Trudeau wpisuje się jednak w tzw. podejście funkcjonalne do spraw arktycznych zapoczątkowane na przełomie lat 60. i 70. XX w. przez jego ojca premiera Pierre'a Trudeau. Wynika ono ze skomplikowanej historii relacji obu państw amerykańskich (Damski 2014, s. 43–44, 109–131, 259–263; Soroka 2014, s. 179–208), świadomości, iż Stany Zjednoczone są potężnym sąsiadem, niezbędnym partnerem i sojusznikiem, ale którego interesy w sprawach arktycznych często stały w sprzeczności z tymi kanadyjskimi, oraz silnego przywiązania do suwerenności Ottawy w Arktyce (Exner-Pirot, Huebert 2020, rozdz. 12). Po incydencie w 1969 r., gdy USS Manhattan wpłynął bez kanadyjskiej zgody na wody NWP oraz po katastrofie ekologicznej u wybrzeży Kanady spowodowanej zatonięciem tankowca należącego do firmy przewozowej Aristotelisa Onasisa Kraj Klonowego Liścia zaczął występować jako strona odpowiedzialna za bezpieczeństwo ekologiczne w obszarze Arktyki i przy tej okazji realizował inne swoje cele w regionie. Zyskał przychylność innych państw arktycznych i społeczności międzynarodowej za wyjątkiem USA, optujących za bezwzględną wolnością żeglugi (Gabryś 2013, s. 493–497). Komunikat amerykańsko-kanadyjski z 2016 r. miał doprowadzić do zniwelowania napięcia na linii Ottawa-Waszyngton w sprawach ekologicznych oraz zmniejszenia rywalizacji w zakresie produkcji ropy (Chater 2017a). Choć administracja Trumpa zerwała *de facto* porozumienie ogłaszając wspomnianą już strategię dla wydobycia z dna morskiego, to rząd kanadyjski zdecydował się nie tylko utrzymać swoje zobowiązania, ale przedłużył je do 2021 r. (Anselmi 2019; Chater 2017b), zapewne aby uniknąć napięć po trudnej renegeacji NAFTA i zastąpieniu jej przez USMCA.

¹⁷ W 2015 r. wydobycie ropy z dna morskiego stanowiło ponad 4% całej produkcji ropy w Kanadzie. Szacuje się, że w 2020 r. udział ten spadnie do niewiele ponad 3% (Canada Energy Regulator 2020).

Pewna ambiwalencja względem Stanów Zjednoczonych czy obecne jeszcze nie tak dawno w kanadyjskiej polityce przekonanie, iż to one są głównym zagrożeniem dla Kraju Klonowego Liścia (Exner-Pirot, Huebert 2020), idzie w parze z koncyliacyjną polityką wobec Rosji. Okres premierowania Stephena Harpera przyniósł zaognienie stosunków między obu państwami. Kanada przystąpiła wówczas do sankcji gospodarczych przeciw Rosji i zbojkotowała szczyt AC w proteście przeciw polityce Moskwy wobec Ukrainy (*Canada boycotts Arctic Council* 2014). Miało to jednak związek z narastającymi obawami Otcawy o militaryzację rosyjskiej Arktyki (Exner-Pirot, Huebert 2020). Należy też pamiętać, że okres urzędowania Harpera nie był wolny od napięć w relacjach z USA. Wygrana liberałów i zmiana na urządzie premiera spowodowała powrót do cieplejszych relacji z Federacją Rosyjską. Nowy rząd, mimo opowiadania się za utrzymaniem sankcji, jednocześnie nie chciał, aby przekładało się to na relacje obu państw w Arktyce (*With an eye towards Donald Trump* 2016; Bert-hiaume 2016). W 2016 r. natomiast minister spraw zagranicznych Stéphane Dion przyznał: „Współpraca z Rosją w pełnym zakresie w sprawach arktycznych jest po prostu w naszym najlepszym interesie”, gdyż oba państwa kontrolują w sumie ok. 75% Dalekiej Północy (Exner-Pirot, Plouffe 2016; Allan 2018).

Kanada zdaje sobie jednak sprawę ze zmieniającego się układu sił na świecie i w swojej strategii obronnej podkreśla, że z powodu polityki rosyjskiej nastąpił powrót do „rywalizacji państw”, podobnie jak USA używa terminu „równowaga sił” i deklaruje zwiększenie swojej obecności militarnej w Arktyce przez budowę przynajmniej pięciu okrętów patrolowych, rozwija także swoją flotę lodolamaczy. Tradycyjnie podkreśla zatem współpracę militarną z USA w ramach NORAD. Większy nacisk niż za czasów Harpera kładzie też na współpracę z NATO, w ramach którego deklaruje działanie na rzecz zapewnienia „płynnej współpracy z sojusznikami” podkreślając jednocześnie odpowiedzialność Rosji za napięte relacje we współczesnych stosunkach międzynarodowych oraz fakt, że stabilizacja służy interesom kanadyjskim (Government of Canada 2017).

Perspektywy polityki amerykańskiej i kanadyjskiej wobec Rosji w Arktyce

Przegląd strategii i planów trzech państw arktycznych prowadzi do kilku obserwacji. Zarówno Stany Zjednoczone, jak i Kanada uznają, że sytuacja międzynarodowa w ostatnich latach uległa zmianie i będzie dalej ewoluowała.

Oba państwa uznają także, iż za zmianę sytuacji w regionie odpowiedzialna jest Rosja, co nie pozostaje bez wpływu na sytuację w Arktyce, w związku z czym deklarują chęć współpracy z sojusznikami i partnerami. Na uwagę zasługuje, iż zarówno w Ottawie, jak i Waszyngtonie, używa się terminu „równowaga sił” obok tradycyjnego „porządku opartego na regułach”. W tym drugim kontekście mówi się o istotnej roli forów i organizacji międzynarodowych oraz potrzebie stabilizacji regionu.

Podobieństwa w polityce obu państw można także zauważyć na poziomie zwiększania ich obecności militarnej na Dalekiej Północy, co jest odpowiedzią na ruchy Federacji Rosyjskiej w tym zakresie. Oba państwa amerykańskie deklarują także na tej płaszczyźnie ścisłą współpracę w ramach NORAD czy NATO.

Na tym jednak podobieństwa się kończą. Arktyczna polityka Kanady jest newralgicznym elementem jej narracji suwerennościowej oraz polityki bezpieczeństwa, co implikuje jej stałe zaangażowanie w regionie oraz potrzebę poszukiwania konsensusu, zarówno z Rosją, jak i Stanami Zjednoczonymi. Tym samym bardzo silnie akcentuje ona rolę AC jako przestrzeni dialogu, która dotychczas pozwalała na uniknięcie poważniejszych sporów w Arktyce. Zbliża ją to do narracji rosyjskiej w zakresie roli instytucji multilateralnych w regionie. Tymczasem USA okazują nieufność wobec multilateralnych instytucji, twierdząc iż służą one *de facto* interesom Rosji. Jednocześnie polityka arktyczna Waszyngtonu nie jest ani spójna, ani konsekwentna. W przeciwieństwie do Kanady region nie jest traktowany jako integralny element polityki dobrobytu państwa, lecz jako strategicznie położone źródło surowców. Deklarowana przez nie chęć działania multilateralnego we współpracy z sojusznikami napotyka na opór zarówno sojuszników, jak i innych partnerów. Może to rodzić brak zaufania tego państwa do instytucji międzynarodowych, czemu dawano wyraz w dokumentach strategicznych. Członkowie AC, w tym Kanada, nawet jeśli nie pochwalają polityki Rosji na innych polach, to nie mogą zaprzeczyć, iż w Arktyce działa ona legalistycznie. Stąd podkreślanie przez Waszyngton, że Moskwa dąży do podważenia obecnego porządku opartego na poszanowaniu reguł nie brzmi dla nich przekonująco. Rosja postępowała dotychczas na Dalekiej Północy inaczej niż w innych częściach świata i nie widać oznak odstępstwa od tej praktyki. Stosunek Ottawy do polityki moskiewskiej komplikuje dodatkowo fakt, iż sytuacja NSR i NWP jest podobna. Kanada roszcząc sobie prawo do kontroli nad NWP i ogłaszając je swoimi wodami wewnętrznymi stoi na podobnym stanowisku co Rosja wobec NSR i trudno, aby sprzeciwiała się rosyjskiej kontroli tego szlaku. Tym samym staje w opozycji do lansowanej przez swego sojusznika zasadzie bezwzględnej wolności żeglugi.

Argumentacja Kanady, tak samo jak i Rosji, opiera się UNCLOS, wobec której stosunek USA jest ambiwalentny.

Różnice zaznaczają się także w kwestii eksploracji Arktyki (USA tną koszty a Kanada przeznaczając dodatkowe fundusze na badania) oraz obrony tego terytorium. Choć Kraj Klonowego Liścia ma niewiele większą flotę lodolamaczy niż USA, to jego plany w zakresie jej rozbudowy wydają się śmielsze. Należy jednak podkreślić, że Waszyngton zadeklarował zwiększenie swojej obecności militarnej w regionie. Mimo tego floty amerykańska i kanadyjska wciąż wypadają blado wobec rosyjskiej i planowanych przez nią inwestycji w tym zakresie.

Wątek rosyjski w polityce Ottawy i Waszyngtonu w Arktyce jest uzupełniany przez chiński. Stany Zjednoczone identyfikują Pekin jako swojego głównego rywala, czemu dają wyraz nie tylko w postaci swojej polityki celnej, czy retoryki rządowej, ale i w oficjalnych dokumentach strategicznych. Obawiają się chińskiej obecności na Dalekiej Północy ze względu na postępującą rywalizację z Państwem Środka. Poza tym żywią one szczególnie obawę wobec każdego państwa, które zbyt blisko zbliży się do zachodniej hemisfery, co jest interpretowane jako zamach na bezpieczeństwo amerykańskie¹⁸. Efektem tego było szczególnie zaangażowanie USA w regionie okresu zimnej wojny. Ze względu na współpracę Rosji i Chin – także militarną – oba państwa są traktowane jako rywale Stanów Zjednoczonych, dążący do podważenia istniejącego dotychczas stabilnego porządku opartego na regułach. W tym samym czasie Kanada zdawała się nie dostrzegać problemu chińskiego. Co prawda CANPF nie zawiera odniesienia do żadnych państw, ale strategia obrony już tak. Chiny nie są w niej jednak wymieniane w kontekście Arktyki. Raporty na temat rosnącego zainteresowania ChRL regionem pojawiały się już w 2018 r., ale wpływu tych analiz na strategię w Arktyce nie widać (Lajeunesse 2018). W końcu 2019 r. pojawiło się więcej opinii na ten temat, co zbiegło się ze zmianą szefa Global Affairs Canada (Chorush 2019). I w tym przypadku Kanada woli współpracować niż sprzeciwiać się chińskiej obecności w Arktyce, choć poza tym regionem tarcia między obu państwami są zauważalne (Goldman 2019; *Canada doesn't need diplomacy tips* 2019). Stosunek do Chin, będzie zatem kolejnym czynnikiem wpływającym na politykę obu państw amerykańskich wobec Rosji.

Jeżeli w najbliższej przyszłości Federacja Rosyjska wciąż będzie działała w Arktyce na gruncie legalistycznym, tj. dochodzenia swoich roszczeń

¹⁸ Ocean Arktyczny zajmuje istotne miejsce w koncepcji „darmowego bezpieczeństwa” (Woodward 1960, s. 2).

w CLCS, to nie należy spodziewać się zasadniczej zmiany polityki kanadyjskiej. Ottawa podziela deklarowany przez Rosję stosunek do dużej części spraw arktycznych i będzie dążyć przede wszystkim do stabilizacji regionu. Nie należy się też spodziewać drastycznego wzrostu aktywności amerykańskiej ponad już obserwowane działania, jeżeli nie będą one dodatkowo inspirowane przez władze stanowe Alaski. Oba państwa będą kontynuowały współpracę wojskową w ramach NORAD i NATO, a w przypadku USA także kooperacji dwustronnych z sojusznikami.

Pewną niewiadomą jest natomiast stosunek USA wobec AC. W świetle zbliżającego się rosyjskiego przewodnictwa mogą one wyrażać podobne wątpliwości wobec funkcjonowania forum; zwłaszcza jeśli zaobserwują, że umożliwi ono Rosji realizację jej celów oraz przychyliła się do zwiększenia aktywności chińskiej w regionie. Czyniły tak już w przypadku innych instytucji międzynarodowych¹⁹. Większa stabilizacja polityki w tym zakresie może nastąpić po ewentualnej zmianie na urzędzie prezydenta. Demokratyczny kandydat Joseph „Joe” Biden zapowiada bowiem położenie nacisku na dyplomację, czystą energię oraz współpracę. Deklaruje też chęć kooperacji z Kanadą oraz rozszerzenie amerykańsko-rosyjskiego traktatu *New START* o redukcji broni strategicznej z 2011 r. (joebiden.com 2020).

Polityka kanadyjska wydaje się w tym względzie stabilniejsza. Pojawiające się jednak coraz częściej informacje, iż chińskie badania naukowe w Arktyce mają służyć celom wojskowym (Swee Lean Collin Koh 2020) mogą wpłynąć na korektę jej dotychczasowych założeń, co może też wpłynąć na jej politykę wobec Rosji. Wątpliwe jednak, aby sprzeciwiała się legalnym działaniom Moskwy, której cele dotyczące NSR są bliźniacze wobec kanadyjskich względem NWP.

Na koniec trzeba podkreślić, iż pandemia COVID-19 dotknęła także regiony arktyczne. Sytuacja jest dynamiczna, a liczba zakażonych zmienia się z dnia na dzień. Na kanadyjskiej Północy problem ten praktycznie nie występuje (Canada's Nunavut 2020; Neary 2020), natomiast na Alasce na początku czerwca odnotowano ponad sześćset przypadków, a w lipcu było ich już ponad 2 000 (*Coronavirus in the U.S.* 2020). Mimo rozwijającej się pandemii w USA dzienny przyrost przypadków dla stanu jest relatywnie niski (12,2) w stosunku do reszty kraju (63 531) (*Our World in Data* 2020; Berman, Hollander 2020). W Rosji sytuacja początkowo wyglądała bardziej dramatycznie niż w Stanach Zjednoczonych i Kanadzie – w maju wykrywano nawet 20 000 nowych przypadków w ciągu tylko czterdziestu ośmiu godzin (Danilov 2020). Z biegiem

¹⁹ Np. *casus* Chin i WHO.

czasu sytuacja uległa zmianie i średnia liczba nowych przypadków na dzień spadła do ok. 4 000–5 000 (*Our World in Data* 2020; стопкоронавирус.рф 2020)²⁰. Według danych za lipiec wśród piętnastu regionów z największą liczbą odnotowanych przypadków COVID-19 były: Kraj Krasnojarski (11 790), Jamalsko-Nieniecki Okręg Autonomiczny (9 831) czy Obwód Murmański (8 799). Dwa ostatnie zajmują też odpowiednio drugą i czwartą lokatę pod względem przypadków na milion mieszkańców. W rosyjskiej Arktyce średni dzienny przyrost wykrytych przypadków to blisko 77,5 jednak w części regionów waha się od 133 (Kraj Krasnojarski) do 177 (Obwód Murmański) (стопкоронавирус.рф 2020)²¹. Tę wysoką w porównaniu do Alaski czy kanadyjskiej północy liczbę należy tłumaczyć większą industrializacją regionu oraz większą liczbą zamieszkujących go osób niż analogicznych terytoriów USA i Kanady. Średni dzienny przyrost chorych w rosyjskiej Arktyce na tysiąc mieszkańców pozostaje zatem mimo wszystko niższy niż w Stanach Zjednoczonych.

Wypowiadający się dla oficjalnego portalu AC epidemiolog Dr Anders Koch, przewodniczący International Union for Circumpolar Health, podkreślał konieczność międzynarodowej współpracy w celu odizolowania Dalekiej Północy (Koch 2020). Współpraca między państwami odbywa się na szczeblu międzynarodowym w dużo szerszym zakresie niż w Arktyce. Zestawienie odnotowanych przypadków zarażenia wirusem SARS-Cov-2 trzech największych państw arktycznych pokazuje różną skalę problemu i doświadczenia co niekoniecznie mobilizuje je do dyskusji na ten temat. Podejmowane działania mają charakter indywidualny. W przypadku Kanady i Stanów Zjednoczonych pandemia skutkuje przede wszystkim drastycznym ograniczeniem liczby badań naukowych przeprowadzanych w terenie (Russell 2020; Patar 2020). Z kolei Rosja koncentruje się na zapewnieniu bezpieczeństwa swoim obywatelom pracującym przy budowie Arctic LNG-2 na Półwyspie Jamalskim (Voronova, Soldatkin 2020).

Pandemia COVID-19 zbiega się z końcem islandzkiego przewodnictwa w AC oraz przejęciem go przez Rosję. W zależności od tego jak poradzi sobie

²⁰ Federacja Rosyjska, podobnie jak USA i Kanada, przyjęła politykę badania na obecność wirusa SARS-Cov-2 także osób bezobjawowych i na początku kwietnia wykonała 0,33 testu na tysiąc mieszkańców, USA 0,32 a Kanada 0,43. Obecnie USA i Rosja znajdują się w czołówce państw przeprowadzających testy odpowiednio 2,35 i 1,91 testu na tysiąc mieszkańców. Kanada natomiast wykonuje 1,19 testu na tysiąc mieszkańców (Roser i in. 2020).

²¹ Wszystkie dane dotyczące COVID-19 podawane są na dzień 23.07.2020 r., chyba że zaznaczono inaczej.

ona z opanowaniem rozprzestrzeniania się wirusa będzie mogła skorzystać z tego doświadczenia i poruszyć problem podczas spotkania ministrów zaplanowanego na maj 2021 r. Do tego czasu okaże się też, które z państw arktycznych poradziły sobie z pandemią najlepiej i w jaki sposób wpłynie to na ogólną sytuację na Dalekiej Północy. W tym zakresie można się spodziewać współpracy kanadyjskiej, która deklaruje w CANPF przywiązanie do stanu zdrowia swoich obywateli zamieszkujących Arktykę. Z kolei w przypadku Stanów Zjednoczonych pandemia oraz słabe radzenie sobie z nią przez administrację Trumpa może skutkować zwiększeniem nieufności względem ChRL, jako źródła wirusa, co nie pozostanie bez wpływu na Rosję jako jej partnera i sojusznika. Nieumiejętne zarządzanie sytuacją kryzysową w dobie pandemii wpływa ujemnie na i tak już nadszarpnięty w ostatnich latach wizerunek USA w świecie. Nawet jeśli w jesiennych wyborach Donald Trump nie uzyska reelekcji, a Biały Dom zostanie przejęty przez demokratów, to będą mieli trudną pozycję wyjściową przy mierzeniu się z prawdopodobną kolejną falą zachorowań na COVID-19 oraz odzyskiwaniu zaufania sojuszników i powrotu do dyplomacji multilateralnej.

Podsumowanie

Należy zauważyć, że politykę zagraniczną Rosji na Dalekiej Północy definiuje aprioryczne założenie o kluczowym charakterze tego obszaru dla jej bezpieczeństwa narodowego, co skutkuje zwiększającą się jej obecnością militarną w regionie. Mimo przyjęcia nowej strategii w Arktyce polityka Rosji zasadniczo jednak nie zmieniła się, poza tym Rosja realizuje swe cele, z sukcesem, na gruncie legalistycznym. Stany Zjednoczone z kolei zaczęły jednoznacznie definiować Rosję oraz współpracujące z nią Chiny jako swoich rywali w regionie, a do podnoszonego już wcześniej postulatu koegzystencji „opartej na regułach” podniesiono konieczność utrzymania „równowagi sił”. Mimo amerykańskich nadziei, iż polityka antyrosyjska będzie realizowana wspólnie z sojusznikami, pozostają one w swoich działaniach osamotnione, co może skutkować zmniejszeniem USA do dyplomacji multilateralnej w Arktyce, zwłaszcza w ramach Rady Arktycznej. Kanada, która dzieli część interesów z Rosją (zbliżone stanowisko Ottawy wobec Przejścia Północno-Zachodniego, jak Moskwy w przypadku do Północnej Drogi Morskiej) pozostaje sojusznikiem USA (NATO, NORAD) i bierze udział w ćwiczeniach. Chociaż, podobnie jak Rosja, uznaje

Arktykę za kluczową dla swojego bezpieczeństwa narodowego, to jej nowo przyjęta polityka w regionie nie koncentruje się na kwestiach militarnych oraz rywalizacji, lecz na zapewnieniu bezpieczeństwa swoim obywatelom, przy jednoczesnym demonstrowaniu swojego „arktycznego przywództwa”. Jest zatem bezpośrednio zainteresowana stabilizacją regionu oraz rozwojem dyplomacji multilateralnej, w tym bardziej koncyliacyjnym stosunkiem wobec polityki rosyjskiej w Kręgu Polarnym. Wyłania się stąd obraz państw o różnych interesach, które trudno skordynować. Uwydatnia się to przy okazji pandemii COVID-19, gdyż państwa arktyczne nie podjęły wspólnych działań mających zapobiegać powstawaniu nowych ognisk chorobowych w regionie, gdyż ich problemy i doświadczenia w związku z tym problemem pozostawały różne.

Bibliografia

- Allan I. (2018), *Canada's Arctic Strategy. NATO Strategic Communications Centre for Excellence*.
- Anderegg W.R.L., Prall J.W., Harold J., Schneider S.H. (2010), *Expert credibility in climate change*, „Proceedings of the National Academy of Sciences”, s. 1–3.
- Anselmi E. (2019), *One year remains for Canadian moratorium on Arctic oil and gas work*, „Nunatsiaq News”, 30.12., <https://nunatsiaq.com/stories/article/in-depth-the-year-in-canadian-arctic-offshore-oil-and-gas/> [dostęp: 08.06.2020].
- Arctic National Wildlife Refuge Battle Ends, But Drilling Not A Given* (2017), „Alaska Public Media”, 21.12. <https://www.npr.org/2017/12/21/572439797/arctic-national-wildlife-refuge-battle-ends-but-drilling-not-a-given> [dostęp: 06.06.2020].
- Aspen Institute (2009), *Russian Federation Policy for the Arctic to 2020*, <https://media.defense.gov/2019/Jun/06/2002141657/-1/-1/1/2019-DOD-ARCTIC-STRATEGY.PDF>, [dostęp: 30.04.2020].
- Berman A., Hollander Z. (2020), *Alaska does more COVID-19 tests with fewer positives than most other states. That doesn't tell the whole story*, „Anchorage Daily News”, 18.07., <https://www.adn.com/alaska-news/2020/07/18/alaska-does-more-covid-19-tests-with-fewer-positives-than-most-other-states-that-doesnt-tell-the-whole-story/> [dostęp: 23.07.2020].
- Berthiaume L. (2016), *Canada meets Russian foreign minister for first time in years*, „CBC”, 25.07., <https://www.cbc.ca/news/politics/stephane-dion-russian-foreign-minister-1.3693777> [dostęp: 08.06.2020].

- Brehmer E. (2019), *Alaska North Slope oil production is about to be at its lowest fiscal-year level since pipeline startup*, „Anchorage Daily News”, 28.06., <https://www.adn.com/business-economy/energy/2019/06/28/alaska-north-slope-oil-production-is-about-to-be-at-its-lowest-level-since-startup/> [dostęp: 06.06.2020].
- Bukharin O. (2006), *Russia's Nuclear Icebreaker Fleet*, „Science & Global Security”, No. 14(1), s. 25–31.
- Bureau of Economic Analysis (2020), *Gross Domestic Product by State: 4th Quarter and Annual 2019*, <https://www.bea.gov/news/2020/gross-domestic-product-state-4th-quarter-and-annual-2019> [dostęp: 07.06.2020].
- Canada boycotts Arctic Council Moscow meeting over Ukraine* (2014), „CBC”, 16.04., <https://www.cbc.ca/news/canada/north/canada-boycotts-arctic-council-moscow-meeting-over-ukraine-1.2611964> [dostęp: 08.06.2020].
- Canada doesn't need diplomacy tips from China, foreign minister says* (2019), „CBC Radio”, 21.12., <https://www.cbc.ca/radio/thehouse/canada-doesn-t-need-diplomacy-tips-from-china-foreign-minister-says-1.5402946> [dostęp: 09.06.2020].
- Canada Energy Regulator (2020), *Estimated Production of Canadian Crude Oil and Equivalent*, <https://www.cer-rec.gc.ca/nrg/sttstc/crdlndptrlmprdct/stt/stmtdprdctn-eng.html> [dostęp: 08.06.2020].
- Canada's Nunavut: A vast territory with few people — and no coronavirus* (2020), „The Washington Post”, 01.06., <https://www.washingtonpost.com/> [dostęp: 09.06.2020].
- Chater A. (2017a), *The Implications of the United States-Canada Joint Arctic Leaders' Statement*, „The Polar Connection”, <http://polarconnection.org/united-states-canada-arctic-statement/> [dostęp: 08.06.2020].
- Chater A. (2017b), *An Update on the Canada-United States Joint Arctic Leaders' Statement*. „The Polar Connection”, <http://polarconnection.org/canada-us-joint-statement/> [dostęp: 08.06.2020].
- Chater A. (2019), *Takeaways from the 11th Arctic Council Ministerial Meeting in Rovaniemi*, „The Polar Connection”, 10.09.2019, <http://polarconnection.org/arctic-council-ministerial-rovaniemi/> [dostęp: 07.06.2020].
- Chief of Naval Operations (2019), *Strategic Outlook for the Arctic*, https://www.navy.mil/strategic/Navy_Strategic_Outlook_Arctic_Jan2019.pdf [dostęp: 08.06.2020].
- Chorush J. (2019), *Concerns About China in the Arctic Dominate Canadian Security Forum*, „High North News”, 04.12., <https://www.highnorthnews.com/en/concerns-about-china-arctic-dominate-canadian-security-forum> [dostęp: 08.06.2020].

- Congressional Research Service (2020), *Report to Congress on Coast Guard Polar Security Cutter*, <https://news.usni.org/2020/03/13/report-to-congress-on-coast-guard-polar-security-cutter-6> [dostęp: 06.06.2020].
- Conley H. A.; Melino, M. (2019), *The Implications of U.S. Policy Stagnation toward the Arctic Region*, Center for Strategic & International Studies, <https://www.csis.org/analysis/implications-us-policy-stagnation-toward-arctic-region> [dostęp: 03.06.2020].
- Connolly G. E. (2017), *NATO and Security in the Arctic. North Atlantic Treaty Organization (NATO)*, <https://www.nato-pa.int/document/2017-nato-and-security-arctic-connolly-report-172-pctr-17-e-rev1-fin> [dostęp: 03.06.2020].
- Corgan M. T. (2020), *US Security Policy in the American Arctic*, (w:) Gjørv G.H., Lanteigne M., Sam-Aggrey H. (red.), *Routledge Handbook of Arctic Security*, Taylor & Francis.
- Coronavirus in the U.S. Latest Map and Case Count (2020), „The New York Times”, 09.06., <https://www.nytimes.com/interactive/2020/us/coronavirus-us-cases.html> [dostęp: 09.06.2020].
- Damski P.P. (2014), „Najbliższe narody”. *Stosunki brytyjsko-amerykańskie w dobie prezydentury Theodore’a Roosevelta (1901–1909)*, Wydawnictwo DiG, Warszawa.
- Danilov P.B. (2020), *Covid-19 in the Arctic: Over 20,000 new cases in 48 hours in Russia*, „High North News”, 04.05., <https://www.highnorthnews.com/en/covid-19-arctic-over-20000-new-cases-48-hours-russia> [dostęp: 09.06.2020].
- Devyatkin P. (2018), *Russia’s Arctic Strategy: Military and Security (Part II)*, The Arctic Institute: Center for Circumpolar Security Studies, <https://www.thearcticinstitute.org/russias-arctic-military-and-security-part-two/>, [dostęp: 30.04.2020].
- Dolata P. (2015), *A New Canada in the Arctic? Arctic Policies under Harper*, „Études canadiennes / Canadian Studies. Revue interdisciplinaire des études canadiennes en France”, No. (78), s. 131–154.
- Domańska M. (2020), *Nowy rząd Rosji – menedżerowie okresu przejściowego?*, Ośrodek Studiów Wschodnich, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2020-01-22/nowy-rzad-rosji-menedzerowie-okresu-przejsciowego> [dostęp: 08.06.2020].
- Dou E. (2018), *A New Cold War? China Declares Itself a ‘Near-Arctic State’*, „The Wall Street Journal”, 26.01., <https://www.wsj.com/articles/a-new-cold-war-china-declares-itself-a-near-arctic-state-1516965315> [dostęp: 09.06.2020].
- Dyner A. M. (2015), *Nowe kierunki transformacji rosyjskich sił zbrojnych*, „Biuletyn PISM”, nr 4(1241), https://www.pism.pl/publikacje/Nowe_kierunki_transformacji_rosyjskich_si__zbrojnych [dostęp: 08.06.2020].

- Dyner A.M. (2020), *Rekonstrukcja rządu Federacji Rosyjskiej*, „Komentarz PISM”, nr 6, https://www.pism.pl/publikacje/Rekonstrukcja_rzadu_Federacji_Rosyjskiej [dostęp: 08.06.2020].
- Exner-Pirot H. (2020), *The Arctic in International Affairs*, (w:) Coates K.S., Holroyd C. (red.), *The Palgrave Handbook of Arctic Policy and Politics*, Palgrave MacMillan, s. 307–318.
- Exner-Pirot H., Huebert R. (2020), *Arctic Security. The Canadian Context*, (w:) Gjørv G.H., Lanteigne M., Sam-Aggrey H. (red.), *Routledge Handbook of Arctic Security*, Taylor & Francis.
- Exner-Pirot H., Plouffe J. (2016), *Canadian Arctic Policy Speech Short on Clear Action* „News Deeply” 04.10., <https://www.newsdeeply.com/arctic/community/2016/10/04/canadian-arctic-policy-speech-short-on-clear-action> [dostęp: 08.06.2020].
- Fondahl G., Espiritu A. A.; Ivanova A. (2020), *Russia's Arctic Regions and Policies*, (w:) Coates K.S., Holroyd C. (red.), *The Palgrave Handbook of Arctic Policy and Politics*, Palgrave MacMillan, s. 195–216.
- Gabryś M. (2013), *Dziedzictwo Pierre'a Trudeau. Strategia Kanady w latach 70. i 80. XX wieku oraz obecnie wobec kanadyjskiej Arktyki w odniesieniu do kwestii zagrożeń ekologicznych i problemu suwerenności*, (w:) Łuszczuk M. (red.), *Arktyka na początku XXI wieku. Między współpracą a rywalizacją*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin, s. 485–507.
- Gabryś M., Marczuk-Karbownik M., Soroka T. (2018), *Międzynarodowa pozycja Kanady 2006-2018*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź .
- Galimullin E., Matveenko Y. (2019), *The ongoing formation of Russia's Arctic policy: a new stage?*, „The Arctic Yearbook”, s. 1–16.
- Goldman D. (2019), *Agreeing on the Arctic: Amid dispute, Canada sides with China over the U.S. on how to manage the North*. „The Globe and Mail”, 10.05., <https://www.theglobeandmail.com/world/article-agreeing-on-the-arctic-why-canada-sides-with-china-over-the-us-on/> [dostęp: 08.06.2020].
- Government of Canada (2009), *Canada's Northern Strategy. Our North, Our Heritage, Our Future*, <http://library.arcticportal.org/1885/> [dostęp: 08.06.2020].
- Government of Canada (2017), *Strong, Secure, Engaged. Canada's Defence Policy*, <https://www.canada.ca/en/department-national-defence/corporate/reports-publications/defence-investment-plan-2018/sse.html>, [dostęp: 08.06.2020]
- Government of Canada (2019a), *Budget 2019: Arctic and northern summary*, <https://www.rcaanc-cirnac.gc.ca/eng/1562853124135/1562853167783> [dostęp: 09.06.2020].

- Government of Canada (2019b), *Canada's Arctic and Northern Policy Framework*, <https://www.rcaanc-cirnac.gc.ca/eng/1560523306861/1560523330587> [dostęp: 08.06.2020].
- Graczyk P. (2013), *Polityka Stanów Zjednoczonych w regionie Arktyki*, (w:) Łuszczuk M. (red.), *Arktyka na początku XXI wieku. Między współpracą a rywalizacją*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin, s. 417–452.
- Guschin A. (2013), *Understanding China's Arctic Policies*, „The Diplomat”, 14.11.2013, <https://thediplomat.com/2013/11/understanding-chinas-arctic-policies/> [dostęp: 30.04.2020].
- Haycox S. (2020), *Arctic Policy of the United States: An Historical Survey*, (w:) Coates K. S., Holroyd C (red.), *The Palgrave Handbook of Arctic Policy and Politics*, Palgrave MacMillan, 233-350: Palgrave MacMillan.
- Higgins A. (2020), *Russian Premier Abruptly Quits Amid Swirl of Speculation on Putin*, „The New York Times”, 15.01., <https://www.nytimes.com/2020/01/15/world/europe/medvedev-putin-russia.html> w dniu [dostęp: 12.05.2020].
- Hirono, *Murkowski Introduce Bipartisan Resolution Urging U.S. Approval of the Law of the Sea Treaty* (2019), <https://www.hirono.senate.gov/news/press-releases/hirono-murkowski-introduce-bipartisan-resolution-urging-us-approval-of-the-law-of-the-sea-treaty>, [dostęp: 05.06.2020].
- Holm A.O. (2019), *Verbal Thunderstorm From Mike Pompeo*, „High North News”, 07.05., <https://www.highnorthnews.com/en/verbal-thunderstorm-mike-pompeo> [dostęp: 07.06.2020].
- Holroyd C. (2020), *East Asia (Japan, South Korea and China) and the Arctic*, (w:) Coates K. S., Holroyd C (red.), *The Palgrave Handbook of Arctic Policy and Politics*, Palgrave MacMillan, s. 319–332.
- joebiden.com (2020), *American Leadership*, <https://joebiden.com/americanleadership/>, [dostęp: 23.07.2020].
- Klimenko E. (2020), *Russia's new Arctic policy document signals continuity rather than change*, Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI), <https://www.sipri.org/commentary/essay/2020/russias-new-arctic-policy-document-signals-continuity-rather-change> [dostęp: 12.05.2020].
- Koch A. (24.03.2020), *Coronavirus in the Arctic: It is imperative to keep the virus out. Arctic Council*, <https://arctic-council.org/en/news/coronavirus-in-the-arctic-it-is-imperative-to-keep-the-virus-out/> [dostęp: 04.04.2020].
- Korczunow N. (2020), *Interview with Nikolay Korchunov, Russia's Senior Arctic Official*, 30.03.2020, <https://arctic-council.org/en/news/interview-with-nikolay-korchunov-russias-senior-arctic-official/> [dostęp: 14.05.2020].

- Lagutina M. (2019), *Russia's Arctic Policy in the Twenty-First Century. National and International Dimensions*, Lexington Books, Lanham-Boulder-New York-London.
- Lajeunesse A. (2018), *Finding "Win-Win": China's Arctic Policy and What It Means for Canada*, Canadian Global Affairs Institute (Policy Papers), https://www.cgai.ca/finding_win_win_chinas_arctic_policy_and_what_it_means_for_canada [dostęp: 08.06.2020].
- Larter D.B. (2020), *The US Navy returns to an increasingly militarized Arctic*, „Defense News”, 12.05., <https://www.defensenews.com/naval/2020/05/11/the-us-navy-returns-to-an-increasingly-militarized-arctic/> [dostęp: 07.06.2020].
- Legucka A. (2020a), *Rosja - w poszukiwaniu nowego modelu władzy*, „Biuletyn PISM”, nr 25(1957), https://www.pism.pl/publikacje/Rosja__w_poszukiwaniu_nowego_modelu_wladzy. [dostęp: 08.06.2020].
- Legucka A. (2020b), *Polityka Rosji wobec Arktyki*, „Biuletyn PISM”, nr 136(2068), , https://www.pism.pl/publikacje/Polityka_Rosji_wobec_Arktyki, [dostęp: 08.07.2020].
- Lindsey R., Dahlman L. (2020), *Climate Change: Global Temperature. National Oceanic and Atmospheric Administration [NOAA]*, Climate.gov, <https://www.climate.gov/news-features/understanding-climate/climate-change-global-temperature> [dostęp: 30.04.2020].
- Łuszczuk M. (2015), *Ewolucja ról międzynarodowych w Arktyce*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin.
- Markiewicz P. (2020), *Polityka USA wobec Arktyki*, „Biuletyn PISM”, nr 124(2056), https://www.pism.pl/publikacje/Polityka_USA_wobec_Arktyki, [dostęp: 20.06.2020].
- National Science Foundation (2015), *National Science Foundation FY 2016 Budget Request to Congress*, <https://www.nsf.gov/about/budget/fy2016/index.jsp>. [dostęp: 20.06.2020].
- National Science Foundation (2016), *National Science Foundation FY 2017 Budget Request to Congress*, <https://www.nsf.gov/about/budget/fy2017/toc.jsp>. [dostęp: 20.06.2020].
- National Science Foundation (2017), *National Science Foundation FY 2018 Budget Request to Congress*, <https://www.nsf.gov/about/budget/fy2018/toc.jsp>. [dostęp: 20.06.2020].
- National Science Foundation (2018), *National Science Foundation FY 2019 Budget Request to Congress*, <https://www.nsf.gov/about/budget/fy2019/toc.jsp>. [dostęp: 20.06.2020].

- National Science Foundation (2019), *National Science Foundation FY 2020 Budget Request to Congress*, <https://www.nsf.gov/about/budget/fy2020/index.jsp>. [dostęp: 20.06.2020].
- National Science Foundation (2020), *National Science Foundation FY 2021 Budget Request to Congress*, <https://www.nsf.gov/about/budget/fy2021/toc.jsp>. [dostęp: 20.06.2020].
- National Security Presidential Directive and Homeland Security Presidential Directive* (09.01.2009), Federation of American Scientists, NSPD-66 / HSPD-25, <https://fas.org/irp/offdocs/nspd/nspd-66.htm>. [dostęp: 20.06.2020].
- Neary D. (2020), *Presumed case of Covid at Mary River mine turns out negative*. „Nunavut News”, 10.07., <https://nunavutnews.com/nunavut-news/presumed-case-of-covid-at-mary-river-mine-turns-out-negative/> [dostęp: 22.07.2020].
- Office of the Under Secretary of Defense for Policy (2016), *Strategy to Protect United States National Security Interests in the Arctic Region*, <https://dod.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/2016-Arctic-Strategy-UNCLAS-cleared-for-release.pdf> [dostęp: 08.06.2019].
- Office of the Under Secretary of Defense for Policy (2019), *Department of Defense Arctic Strategy*, <https://media.defense.gov/2019/Jun/06/2002141657/-1/-1/1/2019-DOD-ARCTIC-STRATEGY.PDF> [dostęp: 08.06.2019].
- Our World in Data (2020), *Daily confirmed COVID-19 cases, rolling 3-day average*, <https://ourworldindata.org/grapher/daily-covid-cases-3-day-average?country=USA~POL~RUS> [dostęp: 23.07.2020].
- Pachauri R.K., Meyer L.A. (red.) (2015), *Climate Change 2014: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change: Summary for Policymakers*. Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC), Genewa.
- Page J., Lubold G. (2015), *Chinese Navy Ships Came Within 12 Nautical Miles of U.S. Coast* „The Wall Street Journal”, 04.09., <https://www.wsj.com/articles/chinese-navy-ships-off-alaska-passed-through-u-s-territorial-waters-1441350488> [dostęp: 03.06.2020].
- Palmer B. (2016), *The Long, Long Battle for the Arctic National Wildlife Refuge*. *National Resources Defense Council*, <https://www.nrdc.org/stories/long-long-battle-arctic-national-wildlife-refuge> [dostęp: 06.06.2020].
- Patar D. (2020), *Some Arctic research will continue in Canada, thanks to local partnerships* „Arctic Today”, 04.06., <https://www.arctictoday.com/some-arctic-research-will-continue-in-canada-thanks-to-local-partnerships/> [dostęp: 09.06.2020].

- Peng G., Matthews J.L., Wang M., Vose R., Sun L. (2020,): *What Do Global Climate Models Tell Us about Future Arctic Sea Ice Coverage Changes?*, „Climate”, No. 8(1), s. 15. DOI: 10.3390/cli8010015.
- Prime Minister of Canada (2016), *United States-Canada Joint Arctic Leaders' Statement*, <https://pm.gc.ca/en/news/statements/2016/12/20/united-states-canada-joint-arctic-leaders-statement> [dostęp: 08.06.2020].
- Progress of work in the Commission on the Limits of the Continental Shelf* (2020), UN Official Document System, CLCS 52/2, <https://documents.un.org/prod/ods.nsf/home.xsp>. [dostęp: 20.06.2020].
- Progress of work in the Commission on the Limits of the Continental Shelf. Statement by the Chair* (2019), UN Official Document System, CLCS 51/1, <https://documents.un.org/prod/ods.nsf/home.xsp> [dostęp: 20.06.2020].
- Putin announces constitutional reform in possible bid to hold on to power indefinitely* (2020), 15.01., <https://www.cbc.ca/news/world/putin-russian-constitutional-reform-pm-steps-down-1.5427456> [dostęp: 12.05.2020].
- Roser M.,; Ritchie H., Ortiz-Ospina E., Hasell J. (2020), *Coronavirus Pandemic (COVID-19)*, Our World in Data, <https://ourworldindata.org/coronavirus/country/russia?country=~RUS#the-scale-of-testing-compared-to-the-scale-of-the-outbreak>. [dostęp: 23.07.2020].
- Roth A. (2020), *Russian government quits as Putin plans to stay in power past 2024*, „The Guardian”, 15.01., <https://www.theguardian.com/world/2020/jan/15/putin-calls-for-constitution-changes-that-would-weaken-successor> [dostęp: 13.02.2020].
- Russell C. (2020), *The COVID-19 pandemic has halted most US Arctic field research for 2020*, „Arctic Today”, 25.05., <https://www.arctictoday.com/the-covid-19-pandemic-has-halted-most-us-arctic-field-research-for-2020/> [dostęp: 09.06.2020].
- Russia Basic Principles in Arctic to 2035* (2020), <http://en.kremlin.ru/acts/news/62947> [dostęp: 12.05.2020].
- Russia Moves to Expand Its Arctic Icebreaker Fleet, Already the World's Largest* (2019), „The Moscow Times”, 20.09., <https://www.themoscowtimes.com/2019/09/20/russia-moves-to-expand-its-arctic-icebreaker-fleet-already-the-worlds-largest-a67370> [dostęp: 14.05.2020].
- Russia's prime minister has just resigned. Putin clearly has plans* (2020), „The Washington Post”, 15.01., <https://www.washingtonpost.com/politics/2020/01/15/russias-prime-minister-has-just-resigned-putin-clearly-has-plans/> [dostęp: 12.05.2020].

- Soroka G. (2016), *The Political Economy of Russia's Reimagined Arctic*, „The Arctic Yearbook”, s. 359–389.
- Soroka T. (2014), *Rola Kanady w transformacji Imperium Brytyjskiego. Analiza stosunków kanadyjsko-brytyjskich w okresie międzywojennym.*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- Staalesen A. (2015), *These are Russia's new icebreakers*, „The Barents Observer”, 01.12., <https://thebarentsobserver.com/ru/node/164> [dostęp: 14.05.2020].
- Staalesen A. (2019), *Russia is winning support for its claims on Arctic shelf, says chief negotiator*, „The Barents Observer”, 28.11., <https://thebarentsobserver.com/en/arctic/2019/11/russia-winning-support-its-claims-arctic-shelf-says-chief-negotiator> [dostęp: 14.05.2020].
- Staff, News Now (2019), *US Secretary of State delivers bullish Arctic speech in Rovaniemi*, „News Now Finland”, 06.05., <https://newsnowfinland.fi/finland-international/us-secretary-of-state-delivers-bullish-arctic-speech-in-rovaniemi> [dostęp: 07.06.2020].
- Statista (2020), *Population in the states of the U.S. 2019*, <https://www.statista.com/statistics/183497/population-in-the-federal-states-of-the-us/> [dostęp: 07.06.2020].
- стопкоронавирус.рф (2020), *Operativnyye dannye*, <https://xn--80aesfpebagmfblc0a.xn--plai/information/> [dostęp: 23.07.2020].
- Swee Lean Collin Koh (2020), *China's strategic interest in the Arctic goes beyond economics*, „Defense News”, 12.05., <https://www.defensenews.com/opinion/commentary/2020/05/11/chinas-strategic-interest-in-the-arctic-goes-beyond-economics/> [dostęp: 08.06.2020].
- TASS (2019), *Investments in Russian economy in Arctic to exceed \$86 bln until 2025*, <https://tass.com/economy/1051080> [dostęp: 14.05.2020].
- TASS (2018), *NATO invites Russia to monitor Trident Juncture military drills*, <https://tass.com/world/1023931> [dostęp: 14.05.2020].
- TASS (2019), *Russia urges contacts at level of Arctic states' military experts*, <https://tass.com/politics/1052764> [dostęp: 14.05.2020].
- The Arctic Institute: Center for Circumpolar Security Studies (2019), *The Arctic Institute's Reaction to Secretary of State Mike Pompeo's speech in Rovaniemi ahead of the AC Ministerial Meeting*, <https://www.thearcticinstitute.org/reaction-secretary-state-mike-pompeos-speech-rovaniemi-finland-arctic-council-ministerial-meeting/> [dostęp: 07.06.2020].
- Troianovski A. (2020), *Big Changes? Or Maybe Not. Putin's Plans Keep Russia Guessing*, „The New York Times”, 21.01., <https://www.nytimes.com/2020/01/21/world/europe/putin-russia-changes.html> [dostęp: 13.02.2020].

- U.S. Bureau of Labor Statistics (2020), *Unemployment Rates for States, 2017 Annual Averages*, <https://www.bls.gov/lau/lastrk17.htm> [dostęp: 06.06.2020].
- U.S. Coast Guard (2013), *United States Coast Guard Arctic Strategy* https://www.uscg.mil/Portals/0/Strategy/cg_arctic_strategy.pdf. [dostęp: 20.06.2020]
- U.S. Coast Guard (2017), *Major Icebreakers of the World*, <https://www.dco.uscg.mil/Portals/9/DCO%20Documents/Office%20of%20Waterways%20and%20Ocean%20Policy/20170501%20major%20icebreaker%20chart.pdf?ver=2017-06-08-091723-907>. [dostęp: 20.06.2020].
- U.S. Energy Information Administration (2020a), *Crude Oil Production*, https://www.eia.gov/dnav/pet/pet_crd_crpdn_adc_mbbbl_a.htm [dostęp: 06.06.2020].
- U.S. Energy Information Administration (2020b), *Alaska Field Production of Crude Oil (Thousand Barrels per Day)*, <https://www.eia.gov/dnav/pet/hist/LeafHandler.ashx?n=PET&s=MCRFPAK2&f=M> [dostęp: 06.06.2020].
- Voronova T., Soldatkin V. (2020), *A Russian village building an Arctic LNG supply plant will get new hospital after being hit hard by COVID-19*, „Arctic Today”, 09.06., <https://www.arctictoday.com/a-russian-village-building-an-arctic-lng-supply-plant-will-get-new-hospital-after-being-hit-hard-by-covid-19/> [dostęp: 09.06.2020].
- Wallace R.R. (2020), *Canada and Russia in an Evolving Circumpolar Arctic*, (w:) Coates K. S., Holroyd C. (red.), *The Palgrave Handbook of Arctic Policy and Politics*, Palgrave MacMillan, s. 351–372.
- Warner B. (2019), *Coast Guard Secures \$655 Million for Polar Security Cutters in New Budget Deal*, „USNI News”, 15.02., https://news.usni.org/2019/02/15/polar_security_cutter_coast_guard w dniu 06.06.2020. [dostęp: 08.06.2020].
- Warwick V.F. (2020), *Arctic Climate Change: Local Impacts, Global Consequences, and Policy Implications*, (w:) Coates K.S., Holroyd C. (red.), *The Palgrave Handbook of Arctic Policy and Politics*, Palgrave MacMillan, s. 507–526.
- Weber B. (2019), *New federal Arctic policy focuses on human health, environment, infrastructure*, „Canada’s National Observer”, 11.09., <https://www.nationalobserver.com/2019/09/11/news/new-federal-arctic-policy-focuses-human-health-environment-infrastructure> [dostęp: 08.06.2020].
- White House (2013), *National Strategy for the Arctic Region* https://storage.googleapis.com/arcticgov-static/publications/related/nat_arctic_strategy.pdf [dostęp: 08.06.2020].

- White House (28.04.2017), *Remarks by President Trump at Signing of Executive Order on an America-First Offshore Energy Strategy*, <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-signing-executive-order-america-first-offshore-energy-strategy/> [dostęp: 06.06.2020].
- White House (2017), *National Security Strategy of the United States of America*, <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf>. [dostęp: 08.06.2020].
- White House (2018), *America's Economy is Back and Roaring and Its People Are Winning*, <https://www.whitehouse.gov/articles/americas-economy-back-roaring-people-winning/> [dostęp: 06.06.2020].
- Wilhelmsen J., Lundby Gjerde K. (2018), *Norway and Russia in the Arctic: New Cold War Contamination?*, „Arctic Review on Law and Politics”, No. 9, s. 382–407.
- Wilson G.N. (2020), *Indigenous Internationalism in the Arctic*, (w:) Coates K.S., Holroyd C. (red.), *The Palgrave Handbook of Arctic Policy and Politics*, Palgrave MacMillan, s. 27–40.
- With an eye towards Donald Trump, Stephane Dion says Russian sanctions must be upheld* (2016), „Global News”, 11.11., <https://globalnews.ca/news/3062596/with-an-eye-towards-donald-trump-stephane-dion-says-russian-sanctions-must-be-upheld/> [dostęp: 08.06.2020].
- Woodrow Wilson Center (2014), *Who Owns the Arctic?* <https://www.youtube.com/watch?v=hYDJ6JNamvo> [dostęp: 29.04.2020].
- Woodward C.V. (1960), *The Age of Reinterpretation*, „The American Historical Review”, No. 66(1), s. 1–19.

UNITED STATES AND CANADA TOWARDS RUSSIAN POLICY IN ARCTIC: CURRENT SITUATION AND THE PROSPECTS OF DEVELOPMENT

Abstract

The dynamic changes in the international balance of power taking place in recent years, have had an impact on the hitherto relatively stable situation in the Arctic. The traditional players there, i.e. the Arctic countries, are joined by new ones who claim to be present in this area, counting on a share in the expected profits, whether from the extraction of local natural resources or the creation of new transit routes. Recent years have been especially exceptional in the manner. On the one hand, there are internal reforms in Russia, who has long strongly emphasized the link between her national security and the her sovereignty in the High North. This takes on a special overtone in the context of the international repercussions following the annexation of Crimea. On the other hand, there is a friction in the bloc of Western countries, both in the context of their attitude towards Russia's foreign policy and of global warming and its consequences. For that reason it was decided to analyse regional strategies of three Arctic states: Russia, USA and Canada. The analysis has been based on new documents and indicate possible paths of development of the activities of these three Arctic actors in the High North.

Keywords: Arctic, United States of America, Canada, Russia, powers rivalry, global Warming.

Kody JEL: F5

Afiliacja: **dr Przemysław P. Damski**

Akademia Finansów i Biznesu Vistula

Wydział Biznesu i Stosunków Międzynarodowych

ul. Stokłosa 3

02-787 Warszawa

e-mail: p.damski@vistule.edu.pl